

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 40 ปี ดังเช่น พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลัก ความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผลและความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติ ด้วยพระองค์เองทำอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้ พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2517 ดังพระบรมราโชวาทในพิธี พระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความ ตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการ และใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตาม หลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและ ฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้ รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ใน เวลานี้...” (กรมพัฒนาชุมชน, 2554)

ต่อมาในปีเดียวกัน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ได้ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิม พระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่าง เขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และ ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้ง ปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่พอก็มีความพอ อยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอด ยิ่งยวดได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555)

ในปี 2540 คนไทยได้เห็นประโยชน์อย่างชัดเจนขึ้น เมื่อคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ที่เกิดจาก ความฟุ้งเฟ้อจากภาวะเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้สังคมไทยขาดจิตสำนึกของความพอดี และพอเพียง มีการใช้จ่ายใช้สอยอย่างฟุ่มเฟือยทั้งในภาครัฐ เอกชน และประชาชน การดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ระมัดระวัง ขาดความประหยัด และขาดสติที่จะปฏิบัติงาน และดำเนินชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ เป็นแนวทางการแก้ไขให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทรงเห็นความสำคัญของความ “พออยู่ พอกิน” ซึ่งมีผลต่อราษฎรและประเทศชาติ ที่สำคัญคือเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนไทยดำเนินชีวิตบนทาง สายกลาง มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด รู้จักประมาณตน และดำรงชีวิตอย่างรู้จัก “คิด อยู่ ใช้ กิน อย่างพอเพียง” (กรมพัฒนาชุมชน,

2554) จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง ได้บรรจุหลักของ “การพึ่งตนเอง” ไว้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของแผนพัฒนาชนบทในประเทศไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้บัญญัติปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยมุ่งวางรากฐานการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีความอยู่ดี มีสุขของคนไทย (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, น.1) ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานไว้ในปี 2542 ซึ่งวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือนสิงหาคม 2542 ได้พิมพ์เผยแพร่ความตอนหนึ่งว่า “...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542)

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาประมวลและกลั่นกรองสรุปเป็นนิยามความหมาย และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปใช้และเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป มีสาระสำคัญดังนี้ “...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550ก)

ถึงแม้ว่าการพัฒนาประเทศในระยะการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาเชิงโครงสร้าง ระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการประเทศที่ยังขาดสมดุล การพัฒนาดังกล่าวจึงยังไม่สอดคล้องเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่าที่ควร เศรษฐกิจของประเทศยังพึ่งพาจากภายนอก และไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นภูมิคุ้มกันต่อภาวะความผันผวนจากกระแสโลกาภิวัตน์ และยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์จากการพัฒนา เกิดกระแส

บริโภคนิยม ทำให้ภูมิคุ้มกันของสังคมไทยลดลง เกิดความย่อหย่อนทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาการขาดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงยังคงอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาแบบบูรณาการที่เป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืนในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยังคงใช้แนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยยังคงอัญเชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้า คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” จึงได้กำหนดพันธกิจในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์บนหลักการของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา มีพันธกิจข้อที่ 1 ดังนี้ “สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรมเพื่อให้คนกินดี อยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติดและอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) และได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาไว้ 6 ข้อ ยุทธศาสตร์ข้อที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นคว้าสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาค้นคว้าให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้มีความสำคัญกับการนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความเพียร มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนของราษฎรเสมือนหนึ่งเป็นความทุกข์ของพระองค์ พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริ ที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้เกิดความ “พออยู่ พอกิน” เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง และสามารถพึ่งตนเองได้ พระองค์ทรงใช้พระอัจฉริยภาพในด้านต่างๆ พระราชทานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สุข แก่ทุกชีวิตในประเทศไทยตลอดมา โครงการพระราชดำริ เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ จึงก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ มากมายกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยมากกว่า 3,000 โครงการ อาทิ เช่น โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวงเป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาและทรงให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริด้วย ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของรัฐบาล เอกชน ข้าราชการ ประชาชน ในปัจจุบันนี้เรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยจำนวนมากได้รับประโยชน์จากโครงการดังกล่าว

ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทองเป็นชุมชนหนึ่งที่คนในชุมชนได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่รัฐบาลใช้ในการพัฒนาและบริหารประเทศมาตั้งแต่อดีต บนพื้นฐานคุณภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงและบูรณาการทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับทางจิตใจของคนในชาติ เป็นการเตรียมเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ดังนั้น ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน จึงมีบุคคลจากภาครัฐ หน่วยงานต่างๆ และบุคคลในชุมชนที่เป็นเจ้าของซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเข้ามาเกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยให้การส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในการดำเนินชีวิตระดับครอบครัว ระดับชุมชน ในลักษณะที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง พอมีพอกิน พอมีพอใช้ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท โดยตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต จากการที่ชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยึดปฏิบัติมาเป็นเวลานาน ทำให้ชุมชนพัฒนามาโดยลำดับ และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น จนทำให้ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน เป็นชุมชนต้นแบบชุมชนหนึ่งในจังหวัดอ่างทอง

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพื่อตอบคำถามการวิจัย ดังนี้

2. คำถามการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทองมีความเป็นมาอย่างไร และสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานอย่างไร ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง
3. ชุมชนได้รับผลหรือประสบผลสำเร็จอย่างไร จากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาบทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน
3. เพื่อศึกษาผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัย บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง/พื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน หัวหน้าครอบครัว หรือคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จำนวนประมาณ 60 คน ที่รู้ข้อมูลมีข้อมูลทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ โดยการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) มาทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง (Open Interview) และการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) และทำการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ครบถ้วนสมบูรณ์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเด็นหลักที่ศึกษาจากคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อวิเคราะห์แล้วสามารถกำหนดได้เป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น

- 1) บริบทของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง บทบาท
- 2) บทบาทและยุทธวิธีการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 มาตรการ ได้แก่ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกษะติดตามการณ์ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ประสานสู่การปฏิบัติ และประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร
- 3) ผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับ จากการดำเนินงานของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขอบเขตด้านเวลา

ตุลาคม 2557- กรกฎาคม 2559

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาครัฐ หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานตามบทบาทและยุทธวิธีที่กำหนด โดยมีหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนภาครัฐขับเคลื่อน/ดำเนินการ

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง ผู้นำในชุมชนที่เป็นผู้นำแบบธรรมชาติ ได้แก่ ประธานชุมชน คนในชุมชนที่เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิก หรือคนที่รู้เรื่องราวในชุมชนอย่างดี

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ 2 เงื่อนไข ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งการจะตัดสินใจว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ “รู้จักอ่อนจุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ซึ่งต้องอาศัยความรู้ รอบคอบในการคิดพิจารณาตัดสินใจ

3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้ มีคุณธรรม ใช้หลักวิชา-ความรู้ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร

4) มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ช่มใจของตนเอง

5) ใช้หลักวิชาความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติ ด้วยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

4. บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ในส่งเสริมการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การทำโครงการกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบแนวคิด 5 มาตรการ “เพียงพอ เพื่อพอเพียง”

5. ยุทธวิธีของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การกำหนดกระบวนการ เทคนิค หรือวิธีการที่ภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อที่จะช่วยในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวัว อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง

6. การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พฤติกรรมของผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนช่วยเหลือสนับสนุน หรือแสดงการเกื้อหนุนกัน หรือร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดผลแก่ชุมชนในทางที่ดีขึ้น ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. มาตรการ “เพียงพอ เพื่อพอเพียง” หมายถึง กรอบแนวคิดในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรการ คือ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกษะติดสถานการณ์ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ประสานสู่การปฏิบัติ และประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร

1) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การนำเรื่องราว ข้อเท็จจริง ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และข่าวสารอื่นๆ มาถ่ายทอด บอกกล่าว หรือโฆษณาให้แพร่หลาย เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ใช้

2) เกษะติดสถานการณ์ หมายถึง การติดตามสถานการณ์ เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้ง การปลูกฝังค่านิยม และส่งเสริมคนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ลำดับขั้นตอนหรือกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดินเกิดการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันทำหน้าที่อย่างประสานกลมกลืน ในรูปแบบต่างๆ เช่น ถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรม ทำโครงการต่างๆ เพื่อนำความรู้ ความคิด และทักษะไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

4) ประสานสู่การปฏิบัติ หมายถึง การติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการร่วมมือปฏิบัติงาน ทั้งการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร และการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ร่วมกับภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย และมาตรฐานการปฏิบัติของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ประเมินชัดเจนทุกระยะ หมายถึง การติดตามและประเมินผลทุกโครงการทุกกิจกรรมภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8. ผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ภายหลังจากที่ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนในชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องนี้ มีดังนี้

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะช่วยในการพัฒนาความรู้และการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติได้ตามบทบาทอย่างเหมาะสม

2. สารสนเทศที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนโดยตรงในการนำไปพิจารณาปรับโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเหมาะสม

3. เป็นแนวทางในการประเมินผลหรือความสำเร็จที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานของภาครัฐ อันเป็นการสะท้อนผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและของชุมชน และนำผลที่ได้ไปปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

4. กลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วม การถอดกิจกรรมในการดำเนินการวิจัยและเผยแพร่

5. เป็นสารสนเทศในการวางแผนเพื่อสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะด้านการพัฒนากำลังคนและสังคมที่มีคุณภาพที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีของโครงการวิจัย เรื่อง บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน ตำบลคลองวี อำเภอมะนัง อ่างทอง จังหวัดอ่างทอง จากการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์งานวิจัย ผู้วิจัยศึกษาสิ่งที่ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพ 1 บทบาทของภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรัฐบาลหรือภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนในลักษณะโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญใน

การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านบางตาแผ่นดิน คือ ตัวแทนภาครัฐ ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งแต่ละกลุ่มให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามบทบาทของตน โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรการ คือ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เกาะติดสถานการณ์ บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ประสานสู่การปฏิบัติ และประเมินชัดเจนทุกระยะอย่างครบวงจร ทำให้เกิดการปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จแก่ชุมชน/ผลที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี